

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

IVRIS CANONICI|| SEV PONTIFICII|| PARTITIONES,||

Grégoire, Pierre

[Frankfurt], 1595

VD16 G 2996

4 De statu libertatis & seruitutis personarum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63677](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63677)

sunt sui vel alien. iur. P. de suo alias dispu-
 tati. libr. 42. Syntag. cap. 35. nu. 25. & de
 potestate. lib. 11. ca. 5. Adde quod filius ex
 verbo, Graco ius, Quomodo ex honestate
 consideretur consensus potestatis patris in
 nuptiis, vide cap. nostrates. cano. alster, 30.
 questio. 5. & quando in spiritualibus ex
 necessitate non consideretur. cap. fin. de iudic.
 in Sext. In patris porro potestate non
 matris dicitur filius. cap. fin. de conuersio.
 in fid. l. mulierem. C. de adoptio. §. fœmi-
 na. eod. tit. apud Iustinian. l. nulla, de suis
 & legit. hered.

b Sex modis liberari filium a patria pote-
 state tradit Iustinian. in titulo quibus mo-
 dis ius patrie potesta. soluat. quibus duos al-
 ios addo. Primus erit per mortem natura-
 lem patris, §. 1. eod. tit. l. si ita 15. quando
 dies leg. ced. P. id ipsum per mortem filii,
 naturalem, l. nepotes, de his qui sunt sui vel
 alieni iur. 2. per mortem civilem utriusq. §.
 cum autem, quibus mod. ius patrie po-
 test. solua. l. si qua pena, de his qui sunt sui
 vel alien. iur. P. 3. seruitute pena. §. pœne
 serui, quib. mod. ius patr. potest solua. 4.
 dignitate maxima patritiatu, §. filius fa-
 milias, eod. tit. 5. captiuitate, §. si ab hosti-
 bus. eod. tit. 6. emancipatione, §. prater ea,
 eod. tit. de emancipat. libero. C. 7. in casu
 authentica incestus nuptias, de incestis nu-
 ptiis. 8. in casu legis si lenones. capit. de epi-
 scopali audientia, & in l. fina. C. de specta-
 culis. lib. 11. C.

c in §. ceteri, de hered. qualitat. & differen.
 apud Iustinianum.

DE STATV LIBER- tatis & seruitutis perso- narum.

a TITVLVS IIII.

a Huc referri possunt tituli plures inter ceteros de
 coniugio seruorum. lib. 4. decretalium. titul. 9. de
 natis ex libero ventre. eod. libr. 4. tit. 10. de his,
 qui sunt sui vel alien. iuris libr. 1. Institutio. Iu-
 stina. tit. 8. & lib. 1. P. tit. 16. de serui cognatione
 lib. 3. Institutio. Iustin. lib. 3. tit. 7. de statu liberis.
 40. tit. 7. de coniugio seruorū, lib. 4. decret. tit. 9.

A de liberali causa, lib. 40. tit. 12. P. & lib. 7. C. tit.
 16. de ingenuis. lib. 1. instit. Iustin. de ingenuis &
 manumissis. lib. 7. C. tit. 17. de libertinis libr. 1. In-
 stitut. Iustin. tit. 5. & libr. 10. C. tit. 56. de manu-
 missionibus. lib. 40. P. tit. 1. de manumissionibus,
 que seruis ad vniuersitatem pertinentibus impo-
 nuntur. lib. 40. P. tit. 3. de manumissis testamen-
 to. lib. 40. P. tit. 4. de manumissis vindicta eod.
 lib. 40. P. tit. 2. que & a quibus manumissi libe-
 ri non fiant, & ad legem Æliam Sentiam. lib. 40.
 P. tit. 9. & tit. libr. 7. C. vsque ad titulum 19. de
 seruis coniugibus, si alter illarum libertate tene-
 tur. Nouella Leonis 9. de seruo qui ignorante do-
 mino monachismum suscepit. Nouella Leonis 9.
 de seruo qui incio domino episcopus factus est.
 Nouel. Leon. 11. de seruis non ordinandis, & ce-
 rum manumissionibus. lib. 1. decret. tit. 8.

CAPVT. I.

- 1 Duplex libertas & seruitus.
- 2 Et origo corporalis.
- 3 Quid vel libertus.
- 4 Ingenuus.

I Vra diuina † & pontificia meminerunt,
 de duplici libertate, spiritali a & cor-
 porali, b pariter de duplici seruitute, spiri-
 tali c & corporali, bona & mala: de corpo-
 rali libertate & seruitute hic potissimum
 agemus.

Iure naturali † omnes homines liberi,
 nascuntur: iure gentium seruitus liberta-
 tem inuasit, vt & postea inde nata manu-
 missio, Et cū vno naturali nomine omnes
 homines appellarentur, iure gentium tria
 hominum genera esse cœperunt, liberi, &
 his contrarium serui, & tertium genus li-
 berti, id est, qui desierant esse serui. d

Libertas, † status est liber orū, nempe, e
 naturalis facultas eius quod cuique facere
 libet, nisi si quid vi aut iure prohibeatur. f

Ingenuus est, † qui statim vt natus est,
 liber est. g

SCHOLIA.

E a Ad libertatem animi pertinet liberum
 arbitrium, de quo. Genes. 4. vers. 6. Den-
 tero. 10. vers. 9. Iosua 24. vers. 24. Eccle-
 sia. fisci. c. 15. vers. 8. Sed & vera libertas,
 vbi spiritus Dei est. can. 2. dua sunt 19. 9.
 2. ad Corant. 13. vers. 17. & quos filius Dei
 liberat,

liberat, vere liberi, dicitur Ioannis Euange-
lio. c. 8. vers. 36. neque tamen hac libertas
danda est in occasione carnis, sed per car-
ritatem seruendum inuicem. ad Galat. 5.
vers. 13. 3. Petr. 1. vers. 10.

b titulo de seruis non ordinandis.

c de seruitute mala spiritali & peccati, a qua
nos redemit Dominus, in can. cū redemptor
12. q. 2. omnis qui facit peccatū seruus est
peccati. Diui Ioan. c. 8. vers. 34. Ab ea ser-
uitute liberati, dicitur rursum seruire iu-

stitiæ, ad Rom. 6. vers. 18. nostri enim non
sumus, sed Dei, redempti pretio magno san-
guinis domini nostri Iesu Christi. 1. ad Co-
rinth. c. 19. sic scriptū est de illa bona serui-
tute & saluari, Dominum Deum tuum
adorabis, & illi soli seruias. Deu. 6. Prin-
cipes & pralati Deo seruiūt bene viuēdo, &
fideliter subditos regēdo. c. si eccles. 23. q. 4.

d Hac omnia ex Vlpian. in l. manumissiones

4. de inst. & iur. lib. 1. P. tit. 1. Causa iuris-
consultus, duo tantū membra facit huius
diuisionis. in l. 3. de stat. homi. in P. libero-
rum & seruatorum. tertium namq; & hinc
prouenit, libertorum, id ipsum & sequuntur
Iustin. in §. 1. de iure personarū. Medium
tamen statū habent inter liberos & seruos,
statū liberi, qui ad tempus serui, cōditione
vero liberi sunt. l. statuliber, & toto tit. de
statulib. vide quæ diximus de diuisione in
liberos & seruos. lib. 14. Syntagm. iur. c. 1.

e §. libertas, de iure person. apud Iustin. l. 4. de
stat. homi. in P. hanc finitionem explicat in
paradoxis Aristoteles, 9. Politicor.

f Vis est impedimentū causa fortioris, item
& lex: verum in factō, vis interdū iusta,
interdum iniusta. l. 3. quod metus causa.
libr. 4. P. tit. 1. vis maioris rei impetus, qui
repeti non potest. l. 1. eod. tit. quod metus
caus. leges quoque inferioribus & subditis
imponunt necessitatem obediendi, l. 2. de
legibus. P. l. leges sacratissima, & l. leges, ut
generales. C. eod. tit. l. nemo potest, de legat.
1. c. 1. de constit. Et impossibilia factū exi-
stimantur, quæ iura bonique mores fieri
prohibent. l. filius, qui in potestate, de con-

ditio. in Iustin. P. cap. si. de pact. legis virtus,
imperare, vetare. d. l. legis virtus, 7. de le-
gibus. P. Caterum quamquā lex imperet,
nihilominus perfecta bonaque libertas sub
ea est, dum per legem mala iudicata fugi-
mus, & virtuti subiicimur, ut vera liber-
tas, non seruire vitii, quod & dicit Cicero
in 5. Paradoxo, Plato 3. de legib. vide &
can. 38. displicet, 23. q. 4.

g §. 1. de ingenuis apud Iustin. ex matre libe-
ra, l. & seruatorum, 5. de statu homi. c. si. de
seruis, non ordin. & eorum manumissione,
lib. 1. tit. 18. cap. unico. de nat. ex libero
ventre. lib. 3. tit. 10. l. partū. C. de rei ven-
dic. l. placuit de liberali causa, P. Interdum
tamen ex condi. regionis, sequitur etiā sta-
tū patris filius, ut in c. 3. de coniug. seruator.

CAPVT II.

- 1 De seruitute.
- 2 Seruis.
- 3 Manumissione.
- 4 Et libertis.

Seruitus est a cōstitutio ꝑ iurisgentium, 1
qua quis contra naturam, domino bal-
terius subiicitur.

Serui aut nascuntur, ꝑ aut fiunt. c. Na-
scuntur ex ancillis nostris, d. fiunt, aut iu-
regentium, id est, ex captiuitate, c. aut iure
ciuili, cum liber homo maior 20. annis, ad
pretium participandum se venundari pas-
sus est, f. fit & seruus capientis, constitu-
tione canonica, Christianus, qui arma &
operam naualem ad impugnandos Chri-
stianos Turcis subministrat, g. sed & ex mi-
nistris sanctificatis Ecclesiæ, nati, Ecclesiæ
serui fiunt. h.

Manumissio est ꝑ de manu seu potestate 3
dominica, liberatio, id est datio libertatis. i

Libertus seu libertinus est ꝑ qui a serui-
tute liberatus fuit: k. qui aliquando & in-
genus in iure Pontificio dicitur: l. proprie
tamē libertus ab ingenuo separatur, m. li-
bertas ex naturali iure est, n. seruitus vero
iurisgentium. o. Item & eius beneficium
manumissio quod secutū est seruitutem. p

- a l. libertas, 4 §. seruitus, de statu homin. §. A
seruitus autem, de iure persona apud Iu-
stinian.
- b Vide tamen Aristotel. libr. 1. Politicor. ca.
3. §. 4. & qua nos diximus, libr. 4. Syntag.
iuris. c. 1. num. 8. quosdam esse seruos na-
tura, quosdam lege, &c.
- c §. serui autem, de iure person. apud Iustin.
& l. §. seruorum, §. serui autem, de statu
homin. P. eadem serere refert Dionysius Ha-
ly. in fin. 4. de antiq. Rom.
- d in proxime citatis iuribus, verne dicun-
tur nati ex ancillis nostris, vide l. Tuis
36. de legat. 1. Sextum Pompeium. libr. 9.
& Nonium Marcellum.
- e A seruando ita serui, quia imperatores
captiuos seruare, nec occidere solent, sed
venundare. §. serui autem ex eo, de iure
personar. l. seruorum 239. §. seruorum de
verbo. signific. Augustinus lib. 19. de ciui-
ta. Agamemnon apud Senecam, in Troa
de ait, seruitiam in captiuos esse contra ho-
nestatem naturalem. Apud Sauromatas,
ut ait Lucianus, moris fuit hostem captum
seruare, nec licuisse eum occidere, qui cla-
masset Zirim: qua vox erat sede dentes, ut
illa Homericæ ἑρπύρα, hoc est, viuum me
cape. Mancipia dicebantur etiam serui,
quia manu caperentur ab hostibus, teste
Varrone de lingua Latina. Macrobi. lib. 3.
Saturnatio. c. 7. §. serui autem, de iure per-
sona. dicuntur & mancipia, id est manus
& potestati suppositi, dicta l. manumissio-
nes, 4. de iustitia & iure. Iuris quoque gen-
tium generaliter censetur, ut capta in bel-
lo capientium fiant, §. item ea, qua ab ho-
stibus capimus, de rer. diuis. l. naturalem,
5. §. si. de acquirend. rerum dominio. libr.
41. P. titul. 1. l. transfugam, §. 1. §. fin. eod.
titul. & proinde serui fiant capientium in
bello capti. l. adeo quidem, 17. de acqui-
ren. rerum domi. P. quod & sua sententia
firmauit Cyrus rex apud Xenophontem,
lib. 3. Cyropædia.
- f Vide l. homo liber. 21. de stat. homi. P. con-
currunt porro hic antequam valeat ven-
ditio liberi hominis. primū, ut qui se ven-
di patiat, sit maior annis 20. l. si mini-
sterium, de libera. causa. C. 2. ut in pre-
tio participet, l. non ideo. C. eod. titul. 3. ut
qui emit conditionem venditi liberam i-
gnoret, l. liberis. §. si quis sciens, de libera.
causa. P. 4. ut is qui vendi se patitur sciat
suam conditionem liberam, ut ex pradi-
ctis patet,
- g ca. in quorundam, 6. & ca. ad liberandam,
17. de iudic. lib. 5. tit. 6.
- h can. 3. cum muliere, 15. q. 8.
- i l. manumissio, 4. de iustit. & iur.
- k l. libertum, 6. de statu homi. P. §. 1. de li-
bertinis apud Iusti. Liberti proprie ipsi, qui
manumissi sunt, libertini vero ex manu-
missis nati, vide Vlpian. in l. fin. si libertus
ingenuus esse dicatur. P. libertinorū olim
conditiones tres, vna eorum qui deditiui:
altera, eorum qui Latini: tertia, eorum
qui ciues Romani dicebantur, qua tandem
ad speciem Romanorum ciuium redacta
fuerunt, sub laicis nudis nominibus & dif-
ferentiis, ut liquet ex titulis Codicis, de la-
tina libertate tollenda, libr. 7. titul. 6. & de
deditiua liberta tollen. eod. libr. tit. 5.
- l c. 1. de seruis non ordinan. lib. 1. tit. 18.
- m capit. 65. liberti Ecclesia, quia nunquam,
12. quaest. 2.
- n ca. 7. ius naturale, 1. dist. ca. cum redemptio-
re, 12. q. 2. l. manumissiones, 4. de iustit. &
iur. §. 1. de libertinis.
- o Iuris gentium seruitus, ca. 9. Ius gentium,
1. distin. maxime approbatione, nam pos-
set & dari origo a vitio Cham, ob quod ei
suisque imposta a patre Noacho, quem ir-
riferat, Genes. 9. vers. 24. cap. sexta die,
35. distin.
- p dicta l. 4. de iustitia & iure, P. & §. 1. de
libertinis.

CAP. III.

- 1 Serui & liberti etiam in iure Diuino &
Pontificio considerati.
- 2 De iure patronatus libertorum Ecclesia
singularia.

De sero

De seruis & libertis tractat ius Pontificium, & Diuinū etiam, vt & ciuile, & de manumissione. *a* Nec omnino ius Diuinum seruitutem personarum improbauit, aut non eripuit Dominus. *b* Verū non ita simpliciter Diuino & Pontificio iure serui pro nullis habentur, vt iure ciuili. *c* Nam sicut in Iesu Christo, neque seruis, neque libera sacramentis Ecclesie remouetur, dita neque inter seruos matrimonia Christiana prohibentur. *e* Ordinari tamen sine consensu domini seruus prohibetur, ne prætextu obsequii Ecclesiastici, domini priuentur eorum ministerio. *f* Quod & de libertis aliquando placuit. *g* Conseruari enim iura volunt dominicum ius in seruos, *h* nisi siquando Iudæus aut hæreticus uoluerint Christianum mancipium habere, quo casu libertate donant. *i* Serui quoque Ecclesie aliquādo eximuntur a seruitutis iugo, si obsequio Dei seruire legitime posse, fuerint comperti, *k* uerum manumitti antea ab episcopis propriis debent, *l* neque eorum successores poterunt de illis factas reuocare manumissiones. *m* Maxime si de benemeritis fiant, *n* ita tamen manumissio fieri debet, vt manumissi perpetuo Ecclesiam sibi patronam agnoscant, *o* & reuerentiam singulis eius Ecclesie clericis, vt uniuersis, non vt singulis exhibeant. *p*

Ius libertorum Ecclesie est, † vt serui manumissi & clericali ordini obligati, manumittenti Ecclesie reneantur dum uixerint, impendere famulatum in obsequiis diuinorum, neque possint se ad aliam Ecclesiam transferre, nisi manumissi fuerint absolute. *q* Singularia namque iura patronatus Ecclesie sunt, extra communes regulas priuatorum in libertos, ueluti primum, quod propter operas non præstitas reuocantur liberti Ecclesie in seruitutem: *r* aliud tamen in liberto priuati. *s* Secundo, quod filii, libertorum Ecclesiasticorum sint obnoxii Ecclesie patronate, *t* quod aliter statuitur in filiis libertorum

A priuatorum. *v* Quamobrem liberti Ecclesie, ne longinquitate obscurarent conditionem originis, tenebantur scribere tempore manumissionis professionem, se esse de familia Ecclesie, & nunquam se ab eius obsequio recessuros: *x* & posteri eorum, mortuis prælaris Ecclesie, successoribus eandem professionem renouabāt. *y* Hodie tantum clementia Ecclesia inuoluit & aucta est, vt uix nec Ecclesia nec Christiani possideant aut habeant seruos Christianos eius iuris, cuius erant serui antiquorum. *z*

S C H O L I A.

- a* vt in titulo. de seruo non ordinando. libr. 1. decretalium. tit. 18 titulo. de coningio seruorum. libr. 4. tit. de natis ex libero ventre. lib. 4. tit. 40.
- b* vt ad Ephesios. c. 6. versu 5. Serui obedite per omnia dominis carnalibus, &c. 1. ad Titu 6. vers. 1. & 1. Petr. 2. vers. 18. & Ecclesiastici. c. 33. vers. 25. cum similibus, habuit Ecclesia seruos. cap. 3. de seruis non ordinan. Exstat & in Synodo Gangrena decretum uetustissimum aduersus eos, qui prætextu Euangelica doctrina iactabant, omnes seruos esse debere liberos: Theodoretus Cyrenensis. libr. 7. de prouidentia, quoquo, seruitutem & herilem potestatem, ad uitæ humane usum constitutas fuisse docet. Iussit & diuus Paulus dominos, vt quod equum & iustum est, seruis præsent. ad Colossens. 4.
- c* l. quod attinet 23. de regul. iuris. in P. l. in personam, 23. l. in omnibus officiis, 135. eod. tit. de regul. iur. l. cum prator. §. final. de iudic. P. & alibi seruitutem fere mortalitati comparamus. l. seruitutem 209. de regul. iur. Pandect.
- d* c. 1. de coningio seruorum. lib. 4. tit. 9. ad Galat. 3. c. omnis utriusque sexus, de pæn. & remiss. nulla etiam distinctio, quod pertinet ad Dei cultum, liberorum & seruorum. Nouella. 5. Iustin.
- e* dict. ca. 1. de coningio seruorum. uales & ma-

- rimonium inter liberam & ancillam, si scientes conditionem contrahunt. ca. si quis ingenuus, 29. dist. ca. 2. de coniugio seruor. contra si ignorent, c. si. eo. tit. quamuis iura ciuilia, inter seruos non admittat, sed tantum contubernium. l. liberorum, 220. de verb. signif. l. cum ancillis, 3. de incest. nup. C. Nonella 22. c. 10. l. 3. C. solut. matrim.
- f** c. consuluit, & toto titulo, de seruis non ordinan. ex Concilio Lateranensi sub Alex. 5. par. 26. c. 19. idē in c. 12. generalis, 54. B
- g** can. fin. 54. dist.
- h** vi. l. 2. de his, qui sunt sui vel alieni iur. cap. 12. generalis, 54. dist. ca. 2. §. fin. de seruis, non ordinan. Ideo si seruus fugerit a Domino, antequam tractetur de eius statu, remittitur cognitio fugae tractanda apud iudicē loci, a quo fugit. l. 1. C. ubi causa status agi debeat. Si vero fuerit in possessione libertatis, coram eo iudice ubi est, conueniuntur l. 3. C. ubi causa status. Si non est fugitiuus & velit proclamare ad libertatem, sequitur forum domini. l. 4. eo. tit. verum si dubium sit, an fugitiuus vel nō fuerit, tractabitur ea causa, & finietur ante causam status. l. liberis, §. sicut & alia, & l. igitur. §. potest. de libera. causa Pandect.
- i** Etiam nullo pretio restituito, d. c. generalis, 12. §. fi. ubi & glossa finalis distinguit, & cap. 13. mancipia Christiana, can. fraternitatis, 15. & cap. 18. presenti consilio 54. dist. l. unice. ne Christiana. mancip. hereticus vel Iudaeus vel Paganus habeat, libr. 1. C. tit. 10. l. Deo nobis. §. fin. C. de episcop. & cler. Ratio vna apponitur, in dicto capit. mancipia. ne religio a Iudaeis subito polluat. Alia cum simili hypothesi in cap. 1. de Iudaeis. libr. 5. tit. 6. quod nefas sit, quem Christus redemerit, blasphemū Christi in seruitutis vinculis retinere. Prohibitum & Samaritanis, mancipium Christianum habere. §. porro, Nonella. 144. sic Samaritanus Christianus factus, liber fit, in §. penult. dicta Nonella, 144.
- k** c. 33. multos de Ecclesia, 14. dist.
- l** ca. admittuntur 21. §. de seruis, & ca. 22. abbati. 54. dist.
- m** ca. si quos causa 12. q. 2.
- n** in dicto. c. si quos, alioquin sine causa praelati manumittere non possunt seruos Ecclesiarum, & manumissos successores reuocant, ca. et si illi qui nulla, 39. 12. qu. 2. argumento. ca. si sacerdos, 16. qu. 3. cap. 2. de precario, aut sine causa manumittēs, alium similem restituet Ecclesia, vel reuocatur manumissus, nisi post 10. annos post manumissionem, seruus fuerit in libertate sine contouersia, l. si cum fideicommissa, §. Aristoteli, qui & a quibus manumissi liberi non fiant, Pandect.
- o** ca. episcopus, qui mancipium, 12. q. 2.
- p** dict. can. episcopus qui, §. si vero.
- q** c. eo libentius, 6. de seruis non ordin. quem admodum & qui manumittitur a laico, qui eum fecit ordinari in presbyterum, tenetur domino suo canonicas horas psallere, c. nullus, 4. de seruis non ordinan. ubi glossa ponderanda venit, pro degradando eo, qui horas dicere recusat, si promiserit, & de reuocatione in seruitutem liberi Ecclesiastici, qui Ecclesia seruire non vult, vide can. Diaconi 35. & ca. 8. discussio. 12. q. 2.
- r** dicto ca. diaconi. ca. liberti, 61. & seq. 12. q. 2. ca. qui ex famulis 54. dist.
- s** l. solo obsequii, de libera. caus. P.
- D** t can. de libertis, & can. liberti Ecclesia, 65. ubi ratio, quod nunquam moriatur Ecclesia, 2. q. 2.
- v** l. 1. & 2. de libertis & eorum liber. C.
- x** ca. libertis, 63. §. ne vero, can. longinquitate, 94. can. 12. q. 2.
- y** dict. ca. longinquitate, 12. q. 2. ex Concil. Toleta. 4. c. 69. & Concil. Toleta. 6. ca. 9.
- z** Hac clementia ad pietatem pertinet, cuius opus dicitur libertatis donatio, tit. 1. §. si de communi seruo manumisso. Baribol. ad l. proxime de his, qua in testamento delentur, & ad l. si vnus. C. de test. Et opus Ecclesia dicitur tueri libertates, can. libertos, 7. & sequenti, liberti 87. dist. & c. vni. de natis ex libero ventre. Fidelis ser-

ui in Christo socii dominorum sunt parti
cipis eiusdem saluus & mysteriorum, in 1.
epistola D. Ioan. ca. 3. ratione & corporis
fratres, & ex eadem propagatione carnis,
ca. ad mensam, 1. 1. 9. 3. Seruorum & Do-
minorum vnus dominus & Iudex in cælis
Deus, D. Paul. ad Ephes. c. 6. ver. 9. non est
seruus, non liber apud dominū, ad Col. 3.
verf. 21. qui in Domino vocatus est ser-
uus, liberius est domini, similiter qui liber
vocatus est, seruus est Christi, 1. ad Corint. B
ca. 7. verf. 21. & 22. rursum, 1. ad Tim.
cap. 6. verf. 1. qui fideles habent domi-
nos, non contemnāt, quia fratres sunt,
sed magis seruiant, quia fideles sunt &
dilecti, facit Eccl. 7. verf. 23. Seruus sen-
satus sit tibi dilectus, quasi anima tua:
non defraudes illum in libertate, nec
inopem derelinquas etiam. Nec con-
ueni Christianis inferiores esse, vel Eih-
nicos, qui cōditionis suæ humana commu-
nis memores, noluerunt habere seruos: cu-
iusmodi fuerunt Indi, Locri, Phocenses, a-
luue populi, vt Tholosani, Byturiges, de
quibus nos abunde. lib. 14. Syntagma. iur.
capit. 1.

DE PAGANIS, ^a IUD- DÆIS & Agarenis. b

a TITVLVS V.

a Agitur de illis, lib. 1. C. tit. 14. de paganis & sa-
cificiū eorum.

b Agitur tit. 6. lib. 1. C. de Iudæis, & tit. 9. l. 12.
de Cælicolis, de Iudæis & Sarracenis & eorum
seruū. lib. 5. Decret. tit. 6. lib. 5. Sexti. tit. 2. &
lib. 5. Clement. tit. 3. ca. eos. 1. quasi. 1. & alibi, in
extravagantibus, Ioannis 12. & in communibus
lib. 5. Ne Christianum mancipium, hereticus vel
Iudæus vel Paganus habeat vel circumcidat, lib.
1. C. tit. 10. de Samaritis Nouella Iustina. 129.
& alia 144. qua est Iustini de Samaritis, vt li-
ceat Hebræis secundum traditam legem, sacras
scripturas Latina vel Græca vel alia lingua lege-
re: & vt de locis suis expellantur non credentes
iudicium vel resurrectionem, aut dicentes Ange-
los non subsistere creaturam Dei, Nouella Iusti-
nia 146. vt non liberentur Iudæi Samaritani &

heretici per causam religionis & cultus sui a cu-
riali fortuna, &c. Nouella Iusti. 45. vt Iudæi se-
cundum Christianismi ritum viuāt, Leonis No-
uella 55. de Iudæis constitutio. 2. Heraclii lib. 1. iu-
ris Orient. alii Bonafidii, de Hebræis & montanis
Leonis Iconomachi apud eundem Bonafidium, &
constitut. 14. Manuelis Comneni de foro Iudæo-
rum.

CAPVT I.

Diuisio personarum ratione reli- gionis.

Ratione religionis, diuidemus iterum
personas, in infideles, qui fidem Chri-
stianam non habent, & fideles seu Chri-
stianos qui habēt. De infidelibus prius, de
hinc de Christianis agemus, Deo iuuan-
te. Inter infideles, & non Christianos an-
numerantur Pagani, a seu Gentiles, aut
Ethnici, b Iudæi, c Turcæ, d seu Sarrace-
ni, e Apostata a fide. f Certum est enim
quicquid a fide Christiana discrepat, legi
Christianæ esse contrarium. g

SCHOLIA.

a Pagani dicuntur infideles, & extra Eccle-
siam positi idololatra, ca. quam sit lauda-
bile, 10. de Iudæis, qui legibus canonicis,
seu Ecclesiasticis nō ligantur c. gaudemus,
de dimortis, lib. 4. tit. 19. quamuis indire-
cte subiiciantur. c. post miserabilem, & ca.
quāto, de vsur. c. etsi Iudæis, de Iudæis. Pa-
ganus a pagopagus, ἀγορῆς πῶγος, a fontib.
circa quos rustici cogunt vicos & villas:
vnde Paganus pro ignaro, & amuso & ru-
stico: quare & se semipaganum nominat
Persius in principio sua Poeseos, vide qua
nos diximus, lib. 19. Syntag. iur. c. 1. Cicer.
in plebe Romana paganos & montanos no-
minat. Paganorū nomine Iurisconsulti fe-
re semper intelligunt ignobiles, non milites,
quos illis opponunt. I. aus nostrum. 7. de reg.
iur. Pan. l. signorans. locati. P. Item apud
Cæsares & apud iuris Pontificii auctores.
Paganus pro alieno a fide Christiana, qui
colit idola, ponitur, vt ti. C. ne Christianum
mancipium hereticus, vel iudæus, vel pa-